

הכשרה לעבודת מטה

של "קציני המטה הכללי" עם המושג של "המטה הכללי": בצבאות שמנינו לעיל, וכן באחרים מוצאים אנו, שהחל מפורמציה מסוימת (הדיביזיה) נמנים קציני המטה העיקריים על "קציני המטה הכללי" — מ ב ל י שישרתו, אותה שעה, בגוף המטה הכללי עצמו. וכן יש להבחין — בצבא ארה"ב, למשל, בין קציני המטה "למקצועות מיוחדים", המהווים שם את חבר "קציני המטה המיוחדים" Special Staff — לעומת חבר קציני ה"מטה הכללי" General Staff המובהק, במובנה הצר יותר של המלה.

אולם בכל שלושת הצבאות הללו, על כל הבדלי ההשקפות היסודיים הנ"ל על הרכבו של סגל הקצינים הנה, מקיימים לחץ מתמיד על הקצינים להשתלם, ללמוד להכיר את אותם הענפים של השירות שאינם מוכרים להם עדיין; לדעת לתאם את עבודתם של הקצינים המקצועיים — ע"י לימוד בעיות החילות המקצועיים גופם; לשתף פעולה עם חילות הים והאוויר; להכיר את בעיות הייצור המלחמתי לסוגיו; ולקנות דעת בבעיות האיסטרטגיות העומדות לפני מדינתם. בצבא הסובייטי הלחץ על הקצינים להשתלמות הנו גדול עוד יותר, וזוהי כיום המדינה היחידה שבה יכול אדם אף לרכוש לעצמו תואר "דוקטור למדעי המלחמה"; וזה בנוסף על עצם הלימודים בעשרות האקדמיות הצבאיות הקיימות שם ושבלעדי הצלחה בלימודים בהן אין הקצינים יכולים להתקדם בתפקידיהם ובדרגותיהם. כולם מכירים בעובדה שמדעי המלחמה דורשים לימוד מרובה, וגנרל הילדרינג האמריקאי סיפר פעם שהדבר היחידי שהוא מצטער עליו הוא זה שמתוך עשרים ושבע שנות שירותו בצבא לא הספיק לבלות יותר מעשר שנים בבתי הספר הצבאיים.

עד כאן המדובר הוא בצבאות בעלי מסורת, צבאות שבהם אין קצין מגיע לדרגת קולונל אלא לאחר חמש-עשרה או עשרים שנות שירות לפחות, ובתקופות שלום — רק לאחר תקופה ארוכה עוד הרבה יותר. היינו, צבאות שבהם מובטחת, איפוא, כתוצאה מן השירות הארוך, וההרגלים התופכים טבע שבעקבותיו, אחיזת רבה במושגים, בסגנון, בדרכי ביצוע ואף במחשבה, ובעיקר במחשבה העיקרונית. ברור כי תכנית לימודים להשתלמות לקצינים בקנה המידה של גנרל הילדרינג אפשרית רק למדינה גדולה ועשיר

בעית הרכבו של אותו סגל הקצינים, המכונה "קציני המטה הכללי", מעסיקה את כל צבאות העולם. הכשרתם של קצינים אלה, מידת מומחיותם בענפי הצבא השונים וידיעותיהם הכלליות בתורת הצבא — כל אלה מהווים את ה"מלט" שבו מחוברות הלבנים המתקשרות לבנין המורכב של ארגון הצבא ופעילותו, הכנתו ליעודו ויעילותו במלחמה.

בגרמניה היה קיים סגל קבוע וסגור של המטה הכללי, מעין חיל מחילות הצבא, והקצין שהשתייך לקורפוס זה נמנה עליו לקבע, היינו: שיוכו החילי היה ל"חיל המטה הכללי". על חשיבותו של סגל זה תעיד העובדה שכשנוצחה גרמניה, בשתי מלחמות העולם, הינה פירוקו של סגל זה, מדי פעם, את אחד מתנאי הכניעה הואיל והמנצחים ראו בקיומו את הגרעין לחידוש עצמתה הצבאית של גרמניה.

גם בארה"ב של אמריקה קיים מושג מקביל, אולי בהבדל זה שאין קצין יכול להשתייך ל"חיל" זה אלא תקופת זמן מוגבלת, — חמש שנים — שאחריהן עליו לחזור אל חילו המקורי; היינו — הוא רק מוצב לקורפוס המטה הכללי, אולם שיוכו החילי נשאר לאורך חיל מקורי שבו הנו משרת קבע.

תקנה זו אינה תקנה צבאית בלבד אלא מהנה חוק המדינה; ומטרת החוק היא למנוע בעד יצירת סגל קבוע כזה של קצינים בעלי השפעה מיוחדת, שבידו תתרכז למעשה הנהלת הצבא. הדמוקרטיה האמריקאית רצתה להבטיח עם זאת שלעולם לא יקום חבר אנשים שיהיו בעלי אינטרסים משותפים לכל ימי חייהם, אשר מתוך העובדה כי כל עמדות המפתח בצבא הנון בידיהם לצמיתות, עלולה ליפול לידיהם גם מידה מסוימת של השפעה על המדיניות.

"הצבא משרת את המדיניות ואינו קובע אותה". רעיון זה נמצא גם אצל קלאוזביץ, אם כי הלה מגיע אליו מבחינת יעודו של הצבא גופא, ולא מנקודת המבט של דאגה למדינה דמוקרטית. אכן, תוקפה של תקנה אמריקאית זו פג בימי המלחמה, ונדחה עד סיומה.

בבריטניה אינו קיים כלל המושג של "קורפוס המטה הכללי": קצין המתמנה שם לתפקיד של "קצין המטה הכללי", הרי במשך כל תקופת מינויו הוא מוסיף להשתייך לחיל שבו הוא משרת בקביעות. יצוין, כי לא בכל הצבאות ניתן לזהות את המושג

רה כארה"ב בשל אמריקה, למשל, ואינה כה קלה לביצוע במדינות שתקציב צבאן אינו מאפשר להחזיק, באופן קבוע, למעלה משליש מספר קציניו בבתי ספר ובקורסים להשתלמות (27:10). כן ברור כי הכניית כזאת מחייבת מצבה של סגל קצינים שתהא גדולה לפחות בשליש מתקן הקצינים ההכרחי לקיום החיים הסדירים של הצבא. ומן הסתם לא קל יהיה למדינה הצריכה למצוא אנשים מתאימים למלוי התפקידים הממלכתיים המוטלים עליה, ובעיקר כאשר הרכב אוכלוסיתה דומה לשלנו, עקב קליטת העלייה הגדולה, למצוא מספר מספיק של קצינים למילוי התקן עצמו; ועוד לבוא להחסיר ממנו שלישי לצרכי השתלמות — ודאי שלא יהיה קל כלל ועיקר.

אולם אין להתעלם מן הכרח בהקניית תורה ודעת לקצינים אשר הנך רוצה כי מחר יהוו את מוחו של הצבא. שכלול ידיעותיהם של הקצינים והשתלמותם הנם מענינו של הצבא, — אך לא של הצבא בלבד. ומאידך הדבר הוא גם מענינם של הקצינים: קצין שלא ילמד, שלא ישכלל את ידיעותיו הצבאיות הכלליות והמיוחדות, ימצא את עצמו במוקדם או במאוחר, פעיל שכס בשכס עם קצין שלמד והתקדם: והדרך לעלייה תהיה תמיד פתוחה בראש ובראשונה למומחה, למשכיל. הצבא לא יבנה ע"י ותק בלבד, וכשם שהצבא עלול לסבול אם עמדות המפתח בו תחזקנה ע"י אנשים שעיקר זכותם בותק שלהם, כך גם אותם הקצינים עצמם: כי המוסיף ומדשדש במקום — כמוהו כנסוג, כי האחרים מתקדמים בינתים.

„כשרועמים התותחים — נדמות המוזות". שום צבא אינו יכול לקיים בעת מלחמה קורסים להשתלמות מות-יסוד, פרט לקורסים ראשוניים ומקצועיים, או קורסים קצרים להכשרה מיוחדת; ביה"ס של הפיקוד הגבוה בצבא ארה"ב, למשל, המכשיר גם קציני-מטה לתפקידים האחראיים ביותר ה-War College היה סגור במשך כל שנות המלחמה. אולם בעתות שלום, — שפירושן לגבי הצבא, העת שבה עליו להת-כונן למלחמה — יש ויש ללמוד וללמוד.

אין לזלזל כלל וכלל בהתקדמות הרבה שהושגה בשטח השתלמויות הקצינים אצלנו, בפרט לתפקידי

פיקוד. אולם הגיעה העת למתן אפשרויות נרחבות יותר להשתלמויות בתפקידי-המטה. אין להניח כי אנו נצא בעקבות הצבא הפרוסי ונכשיר קצינים במיוחד אך ורק לקורפוס המטה הכללי. לעומת זה — קצין המשמש בתפקידי קצין-מטה, מגיע כעבר זמן מה, להישגים ולדרגת התמחות כאלה שלב הממונים עליו אינו נוטה לשחררו מתפקידו אף למספר חדשים, למען ילך וילמד, תוך הנחה ודאית כי לכשילמד, יתפתח ויצליח — ודאי יתמנה לתפקיד אחראי יותר, ולרוב במקום אחר; ומי שיבוא בינתים למלא את מקומו, — כל כמה שהיא טוב ומוכשר הרי יהיה צורך להתחיל וללמד לו את תורת עבודת-המטה מראשיתה.

נוסף על כך, עלולים חילופים קרובים מדי לגרום לתקלות ברציפות העבודה במובן השיטתיות — אלא אם נחדיר ללב הקצינים אורח עבודת מטה אחיד, ובעיקר אורח עבודת מטה אחיד במידה מספקת. כי קיים ומוכרח להיות קיים הבדל בין דרכי העבודה של הקצין כשהוא מפקד פלוגה ובין אלו כשהוא מכהן כקצין-מטה. וככל שצרכי העבודה במטות הופכים שגרה שנכנסה למסלול סלול, — כן הולכת וקלה עבודתם של כל הפונים לאותם המטות, וכן יעילה יותר עבודת-המטות גופם.

אולם חילופין מוכרחים להיות. אין להשאיר קצין במטה זמן ממושך יותר מדי — כי עבודתו במטה הנה בשטחים מופשטים לעומת שעה שהנו מפקד יחידה או מתקן; וכשאדם שוקע ראשו ורובו בתכנון, הוא עלול להתרחק מן המציאות ואף להתלש ממנה — ואזי גם עבודתו כמתכנן הופכת עקרה; ולהיפך — ככל שירבה מספר הקצינים ששירתו גם כמפקדים וגם כקציני-מטה, כן יקל למלא כל מקום שנתפנה, וכן יימצא מספר גדול יותר של מועמדים לתפקידים אחראים.

חילופין כאלה יבטיחו גם שקציני-המטה ילמדו לנצל את הקצינים המקצועיים שלהם בדרך יעילה, ויבטיחו שמפקדים ידעו לנצל את קציני-המטה שלהם. מי שהיה קצין-מטה, והיום הנו מפקד, לא יחד זור ביחסו לעוזריו על אותן טעויות שנדמה לו שטעו כלפיו כשהוא היה קצין-מטה: הוא, למשל, לא ינסה לכבול את מחשבותיהם של קציני-המטה שלו.

● רוב הקצינים אינם מנהיגים מטבע ברייתם; אולם מובטחני, כי מתוך מאמץ משותף ללמוד באורח שיטתי את המקצוע הזה ומתוך כוונה רצינית לשכלל בלי הרף את ההוראה, עלולים קצינים רבים לרכוש להם את סגולות המנהיגות.

גנרל פרי ל. מילס (ארה"ב)

אלא יגיע אותם לפיתוח עצמאות במחשבותיהם, ולא יקיף את עצמו בחבר עוֹנֵי „אמן“.

הנסיון, — כך מלמד אותנו קלאוזביץ, — הוא האמצעי היחיד שתודות לו יגיע הקצין תמיד, בגודל לות כבקטנות, ובכל חליפות המלחמה, לכלל החלטה מתאימה למאורע. אולם גם כיצד להחליט יש ללמוד; ויש לדעת לאסוף את האינפורמציה הדרושה כדי להגיע לכלל החלטה — ואת זאת עושה קצין המטה בשביל הממונים עליו: יש ללמד אותו כיצד לאסוף את האינפורמציה, וכיצד להגישה; יש לעודדו להביאה ללא כחל ושרק, ולהגישה מבלי לנסות ליפותה, אך גם מבלי לנסות לכערה. המפקד בעל אופי ובעל מרץ ויזמה, הרגיל לכפות את רצונו על אחרים, עלול לדכא בקצין-המטה המתחיל את האמונה בעצמו, באם הוא מראה לו אותות של אי-שביעות רצון מאינפורמציה שהגיש לו; הוא עלול לגרום שתאבד לו לקצין-המטה כל יזמה, אם ינסה לעשות בעצמו את עבודתו של קצין-המטה; מפקד, ויהא גם המוכשר ביותר, שאינו יודע לנצל את קציני-המטה שלו — לא יועילו לו קציני-המטה המוכשרים ביותר והטובים ביותר; באם — תחת להציג בפניהם בעיה, ולבקש מהם הצעה לפתרון, — הרגיל אותם לעשות רק את רצונו, ומדכא בהם את עצמאות המחשבה והפעולה, יביאם לידי כך שבעצמם יתעלמו מן האמת, ויעלימו אותה גם ממנו, בפחדם שמא יעוררו את רוגזו — ובסופו של דבר יגיע המפקד עצמו לכלל החלטה על יסוד אינפורמציה בלתי-יכונה, והחלטה כזאת אינה יכולה להיות המתאימה לצרכי המצב והמאורע.

כל זה, ויותר מזה, טעון לימוד, לימוד ושוב לימוד... לפיכך יש לבחון אם לא הגיע השעה שגם אנו (אמנם בגלל סיבות שונות לגמרי), נעשה בדומה למעשהו של הצבא הסובייטי המקיים אקדמיה צבאית שאפשר להשתלם בה „בהתכתבות“. יכול קצין המשׁרת, נאמר, במזרח הרחוק ונמצא במחנה מרוחק, ללמוד ולסיים קורס השתלמות גבוה ע״י חילופי חומר-שבכתב עם האקדמיה הצבאית. מפעל כזה, אשר יעסיק מספר קצינים קטן בלי סידורי מנהלה מיוחדים, יוכל לנצל הרצאות כתובות בידי מיטב המפקדים ומורי-המקצועות שבצבא, מבלי שיהא ההכרח לנתק מיחידותיהם את אותם הקצינים אשר תפקידיהם ומצבם בשירות מכביד ביותר את שחרורם ללימודים, ופותר מן הצורך של מילוי מקומותיהם בעת העדרם. קורסי-השתלמות כאלה יהיה להם ערך אם מובטחות תהינה לגומריהם אותן הזכויות המובטחות לגומרי

קורסים רצופים, כפי שהדבר מובטח בצבא הסובייטי, שרק לשם סיום חוק הלימודים והשלמתו מוטל על המשתלמים להשתתף בתמרון, או בתרגילים, מיר חדים ומתאימים, לזמן קצר בלבד*.

שעות העבודה בהן מועסקים כיום קציני-המטה השונים הן למעשה בלתי מוגבלות, ובודאי שאינן סדירות. נטל העבודה, והחפזון שבו יש לבצעה — בגלל הצורך לבנות הכל מן המסד, ולארגן הכל מחדש — בתנאי ההתרוצצות הרבה, שהיא תופעת-לואי ל-העדר שיטה שגורה של עבודת מטה — מן ההכרח שיביאו לידי עייפות גופנית ושכלית גם יחד; ואדם העייף עייפות-שכלית, אינו יכול להעמיק וללמוד; אדם שעצביו מתוחים כל ימות השבוע, כל שעות היום, מחפש לעצמו, בשעות הפנאי הספורות שנותן לו, מעט בידור ושעשועים, ולא יוכל להפנות ל-לימוד רציני ובשעות קבועות הדורש מאמץ שכלי נוסף. אך שעורים כאלה „בהתכתבות“, בתנאים שלנו, אפשר לקוות שיעוררו הד מתאים בין הקצינים וי-דרבנו אותם להשתלמות, באם יוכרו הכרה רשמית מבחינה נוספת, היינו: אם בלוח הזמנים של כל קצין, בתכנית עבודתו השבועית, חייב יהיה להופיע חצי-יום שהוא כולו קודש ללימודים. כמו שאפשר למצוא חצי-יום לספורט, צריך לדעת למצא חצי יום ללימוד ולהשתלמות. השעורים המתמידיים „בהתכתבות“ יתנו אפשרות קלה ובטוחה לעקוב אחרי כל קצין ולהמציא לממונה עליו דו״ח על התקדמותו, בדיוק כפי שגור הגים בכמה מבתי הספר האזרחיים, לשעורים בהתכתבות בארה״ב ובאנגליה, הממציאים דו״חיים כאלה למעבידיהם של הלומדים אצלם.

תקנון לשירות-שדה ודאי שהוא דבר חשוב. אולם מבין קציני-המטה שיהיו מנוסים במידה מספקת, וב-מספר מספיק, לא יועילו תקנונים ופקודות כאלה, משום שבכדי להבינם ולתרגמם-למעשים דרושים בכל יחידה קצינים שיעבדו לפי אותה שיטה עצמה, ישתמשו באותם מונחים ומושגים, ויעמידו לשירות המפקד פרי נסיון אחיד של עבודת-מטה. הגיעה שעתו של בית-הספר לעבודת מטה; ואם אין לנו פנאי לשלוח, נניח, מאה קצינים לבית-ספר לשנתים, הבא נביא את בית-הספר אל שולחנם; ישבו וילמדו; ו-אזי נשיג, ולו רק בחלקו, את אותן התוצאות הרצויות אשר הנן כה חיוניות בשבילנו.

הערת המרכת: מן הראוי להעמיד את בעל ה-רשימה על כך כי בצבא ארה״ב, למשל, קיים ופועל הסידור להשתלמות-בכתב, ולהתקדמות קצינים באמצעות השתלמות כזו, בדומה ובמקביל למתואר כאן לגבי הצבא הסובייטי. ויש בכך, במובן כדי לחזק את טענתו של רבי-סרן הרמוני — המערכת.